

DÜŞ/DÜŞÜN 65

YATILI (OKULDA) BÜYÜMEK

Yayına Hazırlayan: ŞÜKRAN İ. BAŞARIR

Yankı Yazgan'ın çizgileriyle

ARAŞTIRMA
DİZİNİ
BAĞLAM

Yatılı (Okulda) BüyümeK

Nurcan Korkmaz

- 129 -

Yayına Hazırlayan: Şükran İ. Başarır

Yankı Yazgan'ın Çizgileriyle

Yetişkin Eğitimi Dergisi'nin bu sayısında Türkiye'de akademik çalışmalarda, kitaplarda, filmlerde ve farklı alanlarda çok fazla ele alınmayan, ihtiyacı duyulan derinlikte çalışılmayan bir konuyu, yatılılığı ve yatılı okulda okumayı/öğrenci olmayı odağına alan ve Şubat 2023'te yayımlanan *Yatılı (Okulda) BüyümeK* kitabını tanımaya çalışacağız. Kolektif bir çalışmanın ürünü olan kitaba katkı veren yazarların çoğu gibi kitabı yayına hazırlayan Şükran İ. Başarır ve kitaba çizgileriyle ayrı bir zenginlik katmış olan Yankı Yazgan da eğitim hayatlarının bir bölümünü yatılı okulda geçirmiştir. Bu yaşantı ortaklığı ile de kitap

bir yandan yatılılığın çoğu zaman filmlerde (Hababam Sınıfı gibi) görmeye alışık olduğumuz eğlenceli, coşkulu, yaramaz hallerinden çok bugüne kadar üzerinde fazla düşünülmemeyen ya da dile gelmeyen yönlerine odaklanarak yatılı büyümenin ruhsallığı nasıl şekillendirdiğine bakarken bir yandan da yazarların yatılılık deneyimlerine yer veriyor.

Kolektif bir çalışmanın ürünü olan kitap, *Yatılılık ve Öğrenci Ruhsallığı, Yatılılığa Tarihsel Bir Bakış, Yatılılık Anıları ve Röportaj* başlıkları altında dört bölümden oluşuyor ve her bölümde yatılılığın farklı boyutlarına ya da yatılılık deneyimlerinin kişinin hayatına yansımalarına yer veriliyor.

Yatılılık ve Öğrenci Ruhsallığı bölümünde Şükran İ. Başarır kaleme aldığı “*Gelişimsel Bir Travma Olarak Yatılılık*” makalesinde Psikoterapist Nick Duffell ve Psikoterapist Joy Schaverien’in çalışmaları bağlamında yatılı okul deneyimlerini çeşitli bağlamlarda ele almakta ve bu deneyimlerin yetişkinliğe etkilerini ortaya koymaktadır. Çalışmalarda yatılı okula hazırlanma, okulda geçirilen ilk gecenin ruhsallığa etkisi, yatılı okula başlama yaşı ele alınırken “yatılı okul sendromunun” yetişkinlikte bireyler üzerinde farklı etkileri olduğu ortaya koyulmaktadır. Bu bağlamda yatılı okul bir yandan öz yönelimli, kendi ayakları üstünde durmasını bilen, disiplinli, kendi hayatını yönlendirebilen ve bireyi güçlendiren bir deneyim olabilirken, bir yandan da bu kişiler yetişkinliklerinde kimseye güvenememe, aile bağlarının zayıflaması, insanlara karşı her daim tetikte olma, kurallara karşı aşırı isyankâr olma gibi tavırlar sergileyebilmektedirler. Bu ruhsallıkların arkasında yatan nedenler de elbette farklıdır. Örneğin 11 yaşında yatılı okula başlamak çocuğun “terkedilmiş, yalnız, çaresiz” hissetmesine yol açarken, 16 yaşında yatılı okula başlamış bir ergen durumu kendi özgürlük alanının genişlemesi ve aile baskısından uzaklaşma olarak algılayabilecektir. Yatılı okula başlama yaşının yanı sıra okulun koşulları, ailenin yapısı, neden yatılı okula gidildiği gibi faktörlerin de yatılılık deneyimlerini ve bu deneyimlerin yetişkinliğe yansımalarını etkilediği yazıda ortaya koyulmaktadır.

Ayça Gürdal Küey imzalı, “*Yatılı Okulda Ergen Olmak*” makalesinde yazar kendisinin de yatılı okuduğu Galatasaray Lisesi’ndeki deneyimlerinden yola çıkarak ergenlik döneminde yatılı okumanın getirdiği hüznün, vedalar ve ayrılık acısı, mücadele, baş kaldırı, özgürleşme, kendini keşfetme, dayanışma gibi karışık duygularla

harmanlanmış süreci ele almakta, yatılı okumanın olumlu ve olumsuz yönlerini tartışmaktadır.

İlk bölümün son yazısı Nurcan Demir tarafından kaleme alınan “*Genç Törless Adlı Eserde Törless ve Arkadaşlarının Yatılılık Sürecinde Yaşadığı Buhranlar*” başlıklı makaledir. Yazıda Avrupa edebiyatında 20. yüzyıl başında Robert Musil tarafından kaleme alınan Genç Törless isimli romanda öykülenen yatılılık kültürü, kurumsal ve toplumsal bağlamda yatılılık sistemi ve yatılı okullarda öğrenim gören ergenlik çağındaki bireylerin geçtikleri süreçler, yatılılık kültürünün gençlerin öğrenim hayatları, kişilik gelişimleri ve ileriki yaşamlarına olan olumsuz yansımaları ortaya konulmaktadır.

Yatılı okul tarihine ve yatılılığın gelişimine ilişkin iki makalenin yer aldığı ikinci bölümün ilk makalesi “Yatılılığın Tanımı ve Tarihçesi” başlığını taşımaktadır ve Şükran İ. Başarır tarafından yazılmıştır. Çalışmada yatılılığın ilişkili olduğu kavramlarla birlikte geniş bir tanımla yapıldıktan sonra dünyanın farklı ülkelerinde ve Osmanlıdan günümüze Türkiye’de yatılı okulların tarihine ve ülkeler arası farklılıklara, bu farklılıkların bireylerin gelişimine ve ruhsallıklarına etkileri ortaya konulmaktadır.

Aynı bölümün ikinci ve son çalışmasında Alper Şahin “Eleştirel Pedagoji ve Metapsikoloji Bağlamında Okul ve Yatılılık” başlıklı makalesinde eleştirel pedagoji ve psikanaliz kuramlarından yola çıkarak yatılı eğitimin sosyo-politiğini ve psikolojisini anlamak ve aralarında bağ kurarak bu anlamı derinleştirmek amacını gütmektedir. Çalışmada yazar öncelikle okulu bir kurum olarak felsefe, siyaset ve psikoloji disiplinlerinden yararlanarak anlamak ve daha sonra bu anlayış üzerinden yatılı okulu tartışmak gerektiğini ileri sürmekte ve çalışmasını da bu eksenle şekillendirmektedir.

Yazarların öğrenci ya da öğretmen olarak yatılı okul anılarına yer verilen üçüncü bölümde Hakan Yılmaz’ın “*Gayrı Meşru Yatak*”, Yankı Yazgan’ın “*Kopmadan Ayrılmak*”, Şükran İ. Başarır’ın “*Ruhsallığın Oluşmasında Okul Geleneği*”, Burçin ve Mustafa Balkaş’ın “*İki Öğretmenin Yatakhane Anıları*”, Özlem Altıparmak’ın “*Siz Belletmen Nedir Bilir misiniz?*” ve Margeret L. Halıcıoğlu’nun “*Yatılı Okul Çalışan Ekiplerinin Psikolojik Danışmanlık Süpervizyonu: Türkiye’de Karma Eğitim Yapan Bir Okul Olgusu*” yazıları yatılılık ve yatılı okul deneyimlerinin farklı okullarda, aile

yapılarıyla şartları ve durumları farklı kişiler için ne tür değişiklikler sergilediğini ortaya koymaktadır.

Kitabın son bölümünde kendisi de bir Yatılı İlköğretim Bölge Okulunda okumuş olan ve bir yatılılık hikayesi olan ödüllü “Okul Tıraşı” filminin yönetmeni Ferit Karahan ile film ve yatılı okul deneyimi üzerine yapılmış bir röportaj yer almaktadır. Ferit Karahan’ın kendi deneyimleriyle harmanladığı filmin yatılılığa dair çarpıcı sahnelerine, çekim sürecinde yaşanan zorluklara ve filmde kullanılan metaforlara dair açıklayıcı bilgilerle dolu röportajda sadece film değil yönetmenin yatılı okul deneyimleri de derinlemesine tartışılmaktadır.

Kitaba ve Yatılı Okula Dair...

Türkiye’de yatılı okul genellikle kişisel anılar ve birkaç lisansüstü tez çalışması dışında derinlemesine sosyolojik, politik, ekonomik, psikolojik boyutlarıyla ele alınmış bir mesele olmadığından kitap bu alanda yapılmış öncü çalışmalardan biri olması açısından oldukça önemli. Ancak tam da yatılı okulun bu akademik çalışmalar dışında bırakılmış olmasından kaynaklı olarak kitapta yer alan akademik çalışmaların çoğunlukla İngiltere ve Amerika kökenli olması da bir dezavantaj olarak görülebilir zira çalışmalarda sözü edilen yatılı okulların çoğunlukla zengin ailelerin çocuklarını yüksek ücretler karşılığında yatılı olarak okuttukları okullar olmasından dolayı Türkiye’de yatılılık ve yatılı okul bağlamıyla çok fazla örtüşmediği ve hal böyle olunca da kitap boyunca yatılı okullara ve yatılı okulda öğrenci olmaya dair hissedilen “olumsuz” algının Türkiye gerçeklerini yansıtmadığı söylenebilir.

Yatılı okul ya da yatılı eğitimi ülkenin genel eğitim anlayışından, eğitim politikalarından ve ülkenin politik ikliminden ve ekonomik şartlardan bağımsız düşünmek mümkün değil. Önemli olan o sistem içinde yatılı ya da gündüzlü okullarda nasıl bir eğitim anlayışının hakim olduğu. Bu bağlamı görmeden tekil olarak deneyimlerden ya da tek tek okullardan yola çıkarak varılacak ortak bir kanının da çok sağlıklı olmayacağı açık. Nitekim bugün yatılı okullara dair genel kanıya bakıldığında askeriyeye ve/veya cezaevlerine benzedikleri, aşırı disiplinli ve kuralcı oldukları, çocukların psikolojisini göz önünde bulundurmadıkları, çocukların fiziksel şiddet de dahil olmak üzere şiddetin çeşitli türlerine ve akran zorbalığına maruz kaldıkları, asimilasyon kurumları olarak işlev gördükleri gibi eleştirilerin yaygın olduğunu görüyoruz. Ancak bütün bu eleştirilerin çocukların “ideal ailelerden” gelmedikleri

gerçeğini yok sayarak yapıldığı da gerçek. Bu yok sayma benim gibi eğitim hayatının büyük bir kısmını yatılı okumuş ve ancak bu sayede okuyabilmiş kişiler için yatılı okulun sosyolojik açıdan en iyi ve hatta tek yükselme aracı olduğunu da göz ardı etmektedir. Elbette yatılı eğitimin yapılanması, kurumsal yapı, yatılı okula başlama yaşı, okulda çalışanların pedagoji ve psikoloji bilgisi gibi birçok etken bu okullarda eğitim gören çocuklar ve onların gelecekte nasıl yetişkinler olacakları üzerinde etkili olmaktadır ancak aynı etkinin aynı düzeyde olmasa da yatılı olmayan okullarda ya da “ideal olmayan” ailelerde de var olmadığını iddia etmek mümkün değildir.

Türkiye'nin yatılı okul ve yatılı eğitim konusunda köklü bir geleneği mevcut. Nitekim toplumun en altında, en dezavantajlı olan sınıftan akıllı ve zeki çocukların dikey toplumsal hareketliliğine olanak sağlayan köy enstitülerinden, yoksul ve kimsesiz çocuklara eğitim “yuvası” olmuş Darüşşafaka'ya; Anadolu liseleri, fen liselerinden meslek liselerine kadar çok sayıda yatılı okul, başka koşullarda okuma imkanı olmayan pek çok çocuğun bulunduğu durumdan eğitim yoluyla “kurtulmasının” yolunu açmıştır. Özellikle köy enstitüleri öğrenciler için sundukları yaşam biçimi, demokratik ortam, özgür yurttaş olma bilincini kazandırma gibi özgün eğitim anlayışlarıyla yatılı okula dair olumsuz algılara, “başka bir okulun mümkün” olduğunu göstermesi açısından çok önemlidir.

Köy enstitüleri kadar olmasa da yatılı bir devlet okulunun ya da pansiyonunun varlığı özellikle okumak için köylerden ve kasabalardan şehir merkezine gelen ve barınma, beslenme gibi çeşitli sorunlar yaşayan çocuklar için hala önemini korumaktadır. Zira bu okullar olmadığı zaman kalacak yer bulamayan öğrenciler tarikatların/cemaatlerin denetim yapılmayan yurtlarına mecbur bırakıldıklarına, buralarda çeşitli istismar, şiddet ve tacizlere maruz kaldıklarına hatta Aladağlar yangınında olduğu gibi can verdiklerine tanık olmaktadır. Bu nedenle yatılı okulları toptan reddetmek ve kötülemek yerine, onların ihtiyaç duyulan hallerde çocukların özgürleşebileceği, sağlıklı gelişebilecekleri, nitelikli ve eşit, parasız eğitim alabilecekleri kurumlar haline getirebilmelerini sağlayacak yön gösterici akademik ve bilimsel çalışmaların yapılması gerekmektedir.